

U 11/2025 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle EU:n ja sen jäsenvaltioiden sekä Tadžikistanin tasavallan välisestä tehostetusta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle muistio EU:n ja sen jäsenvaltioiden sekä Tadžikistanin tasavallan välisestä tehostetusta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta.

Helsingissä 24.4.2025

Ulkoministeri Elina Valtonen

Apulaisosastopäällikkö Mikko Kivikoski

**EU:N JA SEN JÄSENVALTIOIDEN SEKÄ TADZHİKISTANIN TASAVALLAN
VÄLINEN TEHOSTETTU KUMPPANUUS- JA YHTEISTYÖSOPIMUS****1 1 Tausta ja sopimuksen tavoite**

Euroopan unionin neuvosto valtuutti joulukuun 8 päivänä 2022 komission ja korkean edustajan aloittamaan neuvottelut tehostetusta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta (Enhanced Partnership and Cooperation Agreement, EPCA) Tadžikistanin tasavallan kanssa. Sopimuksen on tarkoitus korvata vuonna 2010 voimaan tullut Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Tadžikistanin välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus (SopS 14 ja 15/2010).

Neuvottelut, joiden tavoitteena on EU:n ja Tadžikistanin yhteistyön tiivistäminen, ovat toimineet välineenä Tadžikistanissa käynnissä olevien uudistusten ja kehityksen edistämiseksi. Sopimuksella edistetään EU:n ja Tadžikistanin poliittista vuoropuhelua sekä talouden ja kaupan alan yhteistyötä. Samalla osoitetaan EU:n sitoutumista Tadžikistanin poliittisten uudistusten tukemiseen. Lisäksi sopimus vahvistaa EU:n asemaa merkittävänä kumppanina ja tehostaa EU:n kehitysyhteistyötä Tadžikistanin kanssa.

Neuvottelut käynnistyivät 23. helmikuuta 2023 Dushanbessa ja ensimmäinen neuvottelukierros käytiin kesäkuussa 2023 Dushanbessa. Sen jälkeen neuvottelut ovat edenneet nopeasti. Kauppaa koskevasta osastosta on neuvoteltu erikseen.

Neuvotteluissa on päästy neljän neuvottelukierroksen jälkeen tulokseen vuoden 2024 lopussa, ja tekstistä on alustavasti pääneuvottelijoiden kesken sovittu. Tässä kohtaa ei ole tietoa, millaisella mahdollisella aikataululla ehdotus sopimuksen allekirjoittamisesta EU:n puolesta annetaan.

Sopimuksen tavoitteena on syventää EU:n ja Tadžikistanin poliittisia ja taloudellisia suhteita.

2 2 Sopimuksen pääasiallinen sisältö

Sopimuksen johdannossa todetaan myös mm. sitoutuminen YK:n peruskirjan ja Etyjin Helsingin päätössiakirjaan, rauhanomaiseen riitojenratkaisuun, Maailman kauppajärjestö WTO:n sääntöihin, YK:n kestävä kehityksen Agenda 2030:n periaatteiden kunnioittamiseen ja Pariisin vuoden 2015 ilmastositoumuksiin.

Sopimukseen on sisällytetty myös eri valtioiden kanssa tehtäviin yhteistyösopimuksiin mukaan otettavat vakiolausekkeet, jotka koskevat ihmisoikeuksia, Kansainvälistä rikostuomioistuinta (ICC), pien- ja kevytaseita (SALW), terrorismin vastaista taistelua ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämistä (WMD).

EU:n ja Tadžikistanin väliseen laajennettuun yhteistyö- ja kumppanuussopimukseen on tarkoitettu sisällyttävä seuraavat osastot: I sopimuksen päämäärät ja yleiset periaatteet, II poliittinen vuoropuhelu ja uudistukset; yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, III oikeus, vapaus ja turvallisuus, IV kauppa ja kauppaan liittyvät asiat, V yhteistyö taloudellisen ja kestävä kehityksen aloilla, VI muut yhteistyöalat, VII rahoitus- ja tekninen yhteistyö, VIII institutionaaliset, yleiset ja loppumääräykset.

Osasto I: Päämäärät ja yleiset periaatteet

Sopimus perustuu demokraattisten periaatteiden, YK:n ihmisoikeusjulistuksen sekä muiden keskeisten kansainvälisten ihmisoikeusinstrumenttien ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiselle. Nämä muodostavat sopimuksen olennaisen osan. Sopimuksen osapuolet sitoutuvat kansainvälisiin työelämän säännöksiin Kansainvälisen työjärjestön (ILO) sopimusten mukaisella tavalla, hyvään hallintoon, vapaaseen markkinatalouteen, kestäväen kehityksen edistämiseen, ilmastonmuutoksen vastustamiseen, kansainvälisen rikollisuuden sekä terrorismin ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseen.

Osasto II: Poliittinen vuoropuhelu ja uudistukset; yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikassa

Sopimuksen mukaan EU:n ja Tadžikistanin välillä käydään poliittista vuoropuhelua, jolla pyritään edistämään yhteistyötä ja vahvistamaan Tadžikistanin demokratiaa ja kehitystä, kehittää vuoropuhelua ja syventää yhteistyötä turvallisuuden ja puolustuksen alalla, edistää konfliktien rauhanomaista ratkaisua ja alueellisen koskemattomuuden periaatteita ja parantaa alueellisen yhteistyön ja yhteyspolitiikan edellytyksiä.

Sopimuksen osapuolet tekevät yhteistyötä mm. demokratian ja oikeusvaltion kehittämisessä, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien alalla ja niiden edistämiseksi, kansalaisyhteiskunnan ja sen vahvistamisen alalla, ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, vakavan kansainvälisen rikollisuuden alalla ml. Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) Rooman perussääntö, konfliktien ehkäisyssä ja kriisinhallinnassa sekä alueellisessa vakaudessa ja konfliktien rauhanomaisessa ratkaisussa. Alueellisen yhteistyön osalta tiivistetään yhteistyötä avainalueilla, kuten rajatylittävien vesivarojen hallinta ja rajavalvonta, jolla tuetaan rajatylittävää liikkuvuutta, hyvä naapuruussuhteita ja demokraattista ja kestävää kehitystä. Sopimuksessa myös todetaan, että kaikkein vakaviimpiin rikoksiin syyllistyneet tulee saattaa vastuuseen kansallisella tai kansainvälisellä tasolla.

Osapuolet myös noudattavat olemassa olevia joukkotuhoaseiden sekä pienaseiden ja niiden ammusten leviämisen ehkäisemiseksi tehtyjä kansainvälisiä sopimuksia, joihin ne ovat sitoutuneet, sekä sopivat tekemänsä yhteistyötä aseiden laittoman kaupanvastustamiseksi. Joukkotuhoaseita koskeva määräys on määritelty sopimuksen olennaiseksi osaksi. Joukkotuhoaseita koskevassa lausekkeessa sovitaan myös yhteistyöstä joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseksi ja tehokkaasta vientivalvonnasta.

Osasto III: Oikeus, vapaus ja turvallisuus

Sopimuksen osapuolet vahvistavat yksityisyyden ja henkilötietojen suojaamisen tärkeyden, jonka osalta tehdään yhteistyötä niiden tehokkaaksi suojaamiseksi myös rajat ylittävässä yhteistyössä rikollisuuden ja kansainvälisen terrorismin torjunnassa.

Osapuolet sopivat yhteistyöstä ja vuoropuhelusta siirtolaisuuden, turvapaikkojen ja rajavalvonnan alalla. Sopimukseen on sisällytetty myös takaisinottolauseke, joka on olennaisilta osiltaan saman sisältöinen kuin useimmissa EU:n kolmansien valtioiden kanssa viime vuosina solmimissa sopimuksissa. Sopimuksella perustetaan vuoropuhelu siirtolaisuuteen liittyvissä aiheissa, mm. maahanmuuttoa ja liikkuvuutta koskeva kokonaisvaltaisen lähestymistavan mukaisesti. Sopimuksen mukaan osapuolet voivat halutessaan neuvotella takaisinottoa koskevan sopimuksen Euroopan unionin ja Tadžikistanin välillä. Takaisinottosopimuksen merkitys on viime vuosina korostunut EU:n pitäessä kriittisenä paluun varmistamista maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikassaan.

Osapuolet tekevät yhteistyötä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi, laittomien huumeiden vastaisessa työssä, järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption vastustamisessa sekä terrorismin vastaisessa työssä. Osapuolet vahvistavat, että terrorismin vastaisen työn tulee noudattaa oikeusvaltioperiaatetta ja kansainvälistä lakia, ml. mm. YK:n peruskirjan periaatteiden mukaisesti. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä mm. YK:n terrorisminvastaisen strategian ja turvallisuusneuvoston päätöslauselmien toimeenpanossa ja kokemusten ja parhaiden käytäntöjen jakamisessa.

Oikeusjärjestelmien yhteistyötä kehitetään perustuen osapuolten kansainvälisiin sitoumuksiin. Sopimuksessa on myös kuolemanrangaistusta koskeva poikkeus.

Lisäksi sopimukseen on sisällytetty kirjaus konsuliavusta.

Osasto IV: Kauppa ja kauppaan liittyvät asiat

Kauppaa koskeva Osasto IV kattaa yhteensä 15 lukua.

Kauppaosaston tavoitteina on EU:n ja Tadžikistanin välisen tavara- ja palvelukaupan edistäminen, diversifiointi ja helpottaminen; investoinneille sekä kilpailulle suotuisan ympäristön luominen; pääoman liikkumisen helpottaminen; julkisten hankintojen markkinoiden avaaminen; tekijänoikeuksien tehokas suojeleminen; kansainvälisen kaupan kehittäminen niin, että se edistää kestävästä kehitystä; sekä tehokkaan riitojenratkaisumekanismin perustaminen. Kauppaosion määräykset ovat luonteeltaan enimmäkseen yhteistyötä edistäviä ja kansainvälisiä kauppasääntöjä kahdenvälisessä kaupassa vahvistavia.

Tavarakauppaa koskevassa 2. luvussa sovitaan mm. että osapuolet eivät aseta vientitulleja vietäessä toiseen osapuoleen, pois lukien sopimukseen sisältyvät varaumat. Luvussa selvennetään osapuolten välisessä kaupassa sovellettavia menettelyitä ja käytäntöjä, sekä vahvistetaan osapuolten välisten tavaroiden tasapuolista kohtelua.

Avoimuutta käsittelevässä luvussa todetaan osapuolten sitoutuminen siltä osin WTO-sopimukseen, mutta myös tavoite parantaa avoimuutta koskevia järjestelyitä. Siinä selvennetään julkistamista, tiedustelua, yleisesti sovellettavien toimenpiteiden hallinnointia sekä uudelleentarkastelua ja muutoksenhakua koskevia toimintatapoja.

Sopimuksen kauppaa ja kestävästä kehitystä koskevassa luvussa vahvistetaan osapuolten sitoumus kansainvälisiin kestävästä kehityksen sopimukseen kaupan ja investointien osalta. Osapuolet tunnustavat molemminpuolisen oikeuden säädellä ja asettaa riittävät suojatoimenpiteet ympäristö- ja työoikeuden osalta. Osapuolet eivät voi heikentää suojeluntasoa kaupan tai investointien edistämiseksi. Osapuolet sitoutuvat täytäntöön panemaan ratifioimiaan kansainvälisiä ympäristösopimuksia, kuten Pariisin ilmastopöytäkirja. Osapuolet täytäntöönpanevat tehokkaasti Kansainvälisen työjärjestön ILO:n ydinsopimuksia sekä muita ratifioimiaan ILO-sopimuksia. Sukupuolten tasa-arvon osalta osapuolet vahvistavat tavoitteensa täytäntöön panna kauppasopimuksen määräyksiä sukupuolten tasa-arvoa edistävällä ja tehostavalla tavalla. Sopimuksessa kauppaa ja kestävästä kehitystä koskevat riidat on suljettu sopimuksen riitojenratkaisun ulkopuolelle. Kansalaisyhteiskunnan osallistamiseksi osapuolet voivat perustaa erillisen elimen tätä varten.

Sopimuksen palvelukauppaa ja sijoitusten vapauttamista koskevassa luvussa vahvistetaan ehdot, joilla yritykset voivat toimia ja tarjota palvelujaan osapuolten markkinoilla. Osapuolet sopivat GATS-sopimusta täydentävistä kahdenvälisistä ehdoista kansainvälisessä meriliikenteessä. Muiden palvelusektoreiden osalta vahvistetaan osapuolten olemassa olevat GATS-sitoumukset.

Sopimukseen sisältyy myös lupa- ja pätevyysvaatimuksiin sekä näiden menettelyiden syrjimättömyyteen ja läpinäkyvyyteen liittyviä määräyksiä.

Sijoitusten vapauttamisen osalta tavoitteena on syrjimättömyys. Osapuolet sitoutuvat suosituimmuuskohtelun ja kansallisen kohtelun myöntämiseen toisen osapuolen toimijoille, pois lukien ne sektorit, joiden osalta sopimuksessa on tehty varauksia. Sopimukseen sisältyy myös EU:n kauppasopimuksissa tavanomaisia määräyksiä suoritevaatimuksista sekä osapuolen yritysten ylemmästä johdosta ja hallituksesta. Liiketoimintaan liittyvien henkilöiden maahantulon suhteen osapuolet tekevät sitoumuksia yritysten sisäisistä siirroista.

Sopimuksen terveys- ja kasvinsuojelutoimenpiteitä koskevassa luvussa määritellään periaatteet, joita osapuolet noudattavat eläin- ja kasvipäristöjen tuotteiden kaupassa, vahvistaen WTO:n sääntöjä kahdenvälisessä kaupassa. Sopimuksella sujuvoitetaan osapuolten välistä kauppaa tällä sektorilla ja parannetaan yhteistyötä sekä tehostetaan tiedonvaihtoa.

Kaupan teknisiä esteitä käsittelevää lukua sovelletaan sellaisten teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden valmisteluun, hyväksymiseen ja soveltamiseen, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen tavarakauppaan. Osapuolet sitoutuvat ehkäisemään kaupan teknisten esteiden muodostumista, linjassa WTO:n kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen kanssa. Edellä mainitun sopimuksen artikkelit 2–9 ja liitteet 1 ja 3 sisällytetään ja otetaan osaksi sopimusta.

Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevassa luvussa osapuolet sitoutuvat teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten riittävään ja tehokkaaseen täytäntöönpanon. Luvussa täydennetään ja täsmennetään osapuolten TRIPS-sopimuksen (Sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista) ja muiden teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.

Sopimus sisältää määräykset julkisten hankintojen kilpailuttamismenettelyistä, jotka ovat WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen (GPA – Agreement on Government Procurement) mukaisia. Tadžikistan ei ole vielä GPA-sopimuksen osapuoli, vaan neuvottelut liittymisestä ovat kesken. EU ja Tadžikistan avaavat molemminpuolisesti julkisten hankintojen markkinoitaan keskushallinnon, alue- ja paikallishallinnon tasolla sekä muiden hankintayksiköiden osalta.

Tulliyhteistyön vahvistamista koskevassa luvussa osapuolet sopivat tullimenettelyiden yhdenmukaistamisesta ja yksinkertaistamisesta WTO:n ja Maailman tullijärjestön standardien sekä EU:n välineiden ja parhaiten käytäntöjen mukaisesti. Lisäksi luvussa sovitaan keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa.

Sopimuksen kaupan suojatoimia (polkumyynti-, tasoitustulli- ja globaali suojatoimi-instrumentti) koskevat määräykset vastaavat pitkälti EU:n vapaakauppasopimuksissa yleensä sovitut, WTO:n polkumyyntiä koskevaan sopimukseen, tukia ja tasoitustulleja koskevaan sopimukseen sekä suojalausekesopimukseen perustuvia sääntöjä. Sopimukseen on lisätty WTO-sääntöjä pidemmälle meneviä määräyksiä erityisesti läpinäkyvyyden ja osapuolten puolustautumisoikeuden osalta. Lisäksi on kirjattu säännöt alemman tulin periaatteen sekä yleisen edun osalta.

Pääomaliikkeiden osalta sopimus sisältää EU:n kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen sisältyvät tavanomaiset määräykset sekä poikkeukset pääomien vapaasta liikkeestä sopimuksen kattamilla aloilla.

Kilpailua ja valtiontukia koskevia määräyksiä sovelletaan kaikkiin yrityksiin. Ne sisältävät määräyksiä kilpailuvastaisesta toiminnasta ja yrityskeskittymien valvonnasta. Valtiontuki

määritellään WTO:n tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen mukaisesti, mutta se kattaa tavarakaupan ohella myös palvelukaupan tuet. Sopimuksessa asetetaan vaatimuksia valtiontukien läpinäkyvyydelle sekä säädetään kielletyistä valtiontuista ja osapuolten välisistä neuvotteluista valtiontukien osalta.

Sopimuksen kauppaosastoon sisältyvät määräykset riitojenratkaisusta ovat linjassa EU:n muiden kahdenvälisen kauppasopimusten kanssa. Riitojenratkaisujärjestelmä on yksiportainen ja sitova, ja se soveltuu varsin laajasti sopimuksen kauppaluvun eri osiin.

Yleiset poikkeukset -luvun artiklassa määrätään yleisistä poikkeuksista kauppaosaston osalta. Yleisiä poikkeuksia koskeva artikla noudattaa GATT 1994 artiklaa XX ja GATT 1994 artikla XX otetaan osaksi sopimusta artiklassa listattujen lukujen osalta.

Osapuolet sopivat, että artiklassa listattujen lukujen määräysten ei saa tulkita estävän sopimusosapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka liittyvät muun muassa a) yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalin suojelemiseen; b) ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseen; ja c) jotka ovat tarpeen sellaisten lakien tai määräysten noudattamisen turvaamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän osaston kanssa. Osapuolet vahvistavat myös, että mahdolliset poikkeukset kattavat luonnonvarojen suojeluun liittyvät toimenpiteet ja kansainvälisten ympäristösopimuksiin liittyvät toimenpiteet tietyin edellytyksin.

Osasto V: Yhteistyö taloudellisen ja kestävän kehityksen aloilla

Osastossa sovitaan yhteistyöstä talouden uudistamiseksi ja Tadžikistanin sitoutuu ottamaan edistysaskelia hyvin toimivan markkinatalouden kehittämiseksi. Osapuolet mm. jakavat kokemuksia ja parhaita käytäntöjään taloutta ja kestävästä kehityksestä koskien, makrotaloudellisista aiheista ja vaihtavat osaamista ja tietoa aiheista.

Osasto kattaa yhteistyöalueina mm. julkisten varojen hallinnan, taloushallinnon ja ulkoisen tilintarkastuksen, verotuksen ml. hyvä hallintotapa, tilastoinnin, kestävän yhteyspolitiikan edistämisen, energian ml. uusiutuvan energia, energiatehokkuuden ja energiaturvallisuuden edistäminen, liikenteen, ympäristön, ilmastomuutoksen, teollisuus ja yhtiöpolitiikan, yhtiöoikeuden, pankki, vakuutus- ja rahoituspalvelujen sääntelyn ml. sääntelyn kehittäminen, digitaalisen talouden ja yhteiskunnan, matkailun, maatalouden ja maaseudun kehittämisen, kaivostoiminnan ja raaka-aineet, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan ja sen edistämisen. Luvun artikkelit on kirjoitettu yleispiirteisiksi ja julistuksenomaisiksi. Niiden tarkoitus on antaa yleinen kehys konkreettisen tason yhteistyölle, joka on jo osittain käynnissä. Painopiste on Tadžikistanin oman kapasiteetin vahvistamisessa.

Yhteistyöllä pyritään mm. edistämään Tadžikistanin julkisen talouden kontrollia sekä kansallisen tilastoinnin ja tutkimuskapasiteetin kehittämistä. Yhteistyötä tehdään myös mm. kestävien energialähteiden hyödyntämisen, energiatehokkuuden ja energiaturvallisuuden sekä alueellisen energiayhteistyön kehittämiseksi, keskinäisten liikenneyhteyksien parantamiseksi, ympäristön suojelemiseksi ja luonnonvarojen kestävän käytön edistämiseksi, ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ml. Pariisin ilmastosopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi, teollisuus- ja yrittäjyyspolitiikan sekä yhtiöoikeuden kehittämiseksi, rahoituspalvelujen regulaation parantamiseksi ja digitaalitalouden mahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Lisäksi kohteina on mm. matkailun, maatalouden ja kaivostoiminnan kestävän kehittämisen edistäminen sekä yhteistyön edistäminen tieteellisessä tutkimuksessa.

Osasto VI: Muut yhteistyöalat

Osasto kattaa ne yhteistyöalat, jotka eivät sisälly aiempiin osastoihin. Näitä ovat kuluttajasuoja, työllisyys- ja sosiaalipolitiikka sekä yhdenvertaiset mahdollisuudet, terveyskysymykset, huumeiden, psykotrooppisten aineiden ja niiden lähtöaineiden vastainen työ, koulutus ja nuoriso, kulttuuri, audiovisuaalinen ja mediapolitiikka, urheilu ja fyysinen aktiviteetti, kriisitilanteet ja väestönsuojelu. Luvun artikkelit ovat yleispiirteisiä.

Toimeenpanoa koskevassa osassa todetaan yhteistyö ja tekninen apu Tadžikistanin hallinnollisen ja institutionaalisen kapasiteetin rakentamiseksi sopimuksen sitoumusten toimeenpanemiseksi ja välttämättömien rakenneuudistusten toteuttamiseksi sekä lainsäädännön lähentämiseksi Euroopan unionin lainsäädäntöä.

Osasto VII: Rahoitus- ja tekninen yhteistyö

Osastossa todetaan, että sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi Tadžikistan voi vastaanottaa rahoitusapua avustuksina ja lainoina Euroopan unionilta sekä Euroopan investointipankilta ja muilta kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta. Taloudellisessa tuessa noudatetaan EU:n sisäisten säännösten määräyksiä ja EU:n käytettävissä olevia rahoitusinstrumentteja. EU ja Tadžikistan voivat myös yhdessä rahoittaa ohjelmia ja projekteja. Lisäksi määrätään, että tuki toimeenpannaan moitteettoman varainhallinnan ja seurattavuuden periaatteita noudattaen ja osapuolet toimeenpanevat tehokkaita keinoja mm. petosten, korruption ja laittoman toiminnan estämiseksi. Lisäksi sovitaan tuen osalta avunantajien keskinäisen koordinaation varmistamisesta. Lisäksi sovitaan asiakokonaisuuteen liittyvästä yhteistyöstä Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) kanssa sekä epäiltyjen ja todennettujen väärinkäytösten tutkinnasta.

Osasto VIII: Institutionaaliset, yleiset ja loppumääräykset

Sopimuksen osapuolten välille perustetaan yhteistyöneuvosto, joka valvoo sopimuksen noudattamista. Se kokoontuu ministeritasolla säännöllisesti, tavallisesti vuosittain tai kuten sopimuspuolet yhdessä sopivat. Yhteistyöneuvosto voi kokoontua myös eri kokoonpanoilla osapuolten niin sopiessa. Osastoa IV eli kauppaa koskevia aiheita käsiteltäessä yhteistyöneuvosto kokoontuu kaupan alan asiantuntijoiden kokoonpanossa.

Yhteistyöneuvostoa avustaa virkamiestasolla kokoontuva yhteistyökomitea. Yhteistyöneuvosto voi perustaa myös alakomiteita tai muita elimiä toimintansa valmistelua varten.

Myös kansalaisyhteiskunnan informoimista ja konsultointia varten voidaan perustaa erillinen elin.

Euroopan parlamentin ja Tadžikistanin parlamentin yhteistyötä varten perustetaan parlamentaarinen yhteistyökomitea näkemysten vaihtamiseksi ja läheisempien suhteiden edistämiseksi. Komitea koostuu Euroopan ja Uzbekistanin parlamenttien jäsenistä. Se voi tehdä suosituksia ministeritason yhteistyöneuvostolle, jonka tulee myös informoida parlamentaarista yhteistyökomiteaa omista suosituksistaan.

Lisäksi osastossa määrätään mm. sopimuksen osapuolista, maantieteellisestä soveltamisalasta, voimaantulosta ja sen soveltamisen lopettamisesta. Lisäksi mukana on mm. määräys, jonka mukaan sopimuksen soveltaminen voidaan keskeyttää, mikäli jompikumpi sopimuksen osapuolista rikkoo sopimuksen olennaisiksi osiksi määriteltyjä määräyksiä. Sopimuksen osapuolia koskeva kohta, eli onko kyseessä unioni- ja sekasopimus, on vielä ratkaisematta.

Lisäksi sopimukseen on kirjattu turvallisuuspoikkeama olennaisen turvallisuusintressin osalta.

Osastossa määrätään myös sopimuksen voimaantulosta ja väliaikaisesta soveltamisesta sekä sen muuttamisesta sekä määrätään tämän sopimuksen korvaavan ja päättävän vuonna 2010 voimaan tulleen kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen. Lisäksi sopimuksessa säädetään uusien EU-jäsenmaiden liittymisestä sopimukseen.

3 Sopimuksen oikeusperusta

Sopimusta on neuvoteltu unionin puolesta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 218 artiklan mukaisessa menettelyssä.

Sopimuksen aineellinen oikeusperusta voidaan määritellä tarkasti vasta sopimuksen allekirjoitusvaiheessa, kun lopullinen sopimusteksti on valmis. Sopimusluonnoksen sisällön perusteella voidaan tässä vaiheessa arvioida, että aineellisena oikeusperustana käytettäisiin ainakin SEUT 207 (kauppa) ja 209 (kehitysyhteistyö) artiklaa. Edellä todettujen oikeusperustojen perusteella, neuvosto tekisi päätökset sopimuksen allekirjoittamisesta ja tekemisestä unionin puolesta määränemmistöllä SEUT 218 artiklan 8 kohdan mukaisesti.

Neuvoston päätös sopimuksen allekirjoittamisesta ei edellytä Euroopan parlamentin kuulemista tai hyväksyntää. Sopimuksen tekeminen edellä todettujen oikeusperustojen nojalla edellyttäisi kuitenkin Euroopan parlamentin hyväksyntää SEUT 218 artiklan 6(a)(v) kohdan mukaan. Parlamentille tiedotetaan asiasta menettelyn kaikissa vaiheissa SEUT 218 artiklan 10 kohdan mukaisesti.

4 Sopimuksen vaikutukset

Sopimuksen taloudelliset vaikutukset

Tadzhikistan on Maailman kauppajärjestö WTO:n jäsen. WTO-säännösten ja perusperiaatteiden vahvistaminen kahdenvälisessä kaupassa voi osaltaan tukea Tadzhikistanin WTO-jäsenyyttä sekä parantaa maan liiketoimintaympäristön ennakoitavuutta ja läpinäkyvyyttä ja tätä kautta tukea kahdenvälisen kaupan kehittymistä. Sopimuksella tuetaan myös Tadzhikistanin talouden modernisaatiota.

Suomen tavarakaupan vienti Tadzhikistaniin vuoden 2024 aikana on ollut 1,9 miljoonaa euroa. Suomi vei koneita ja laitteita, elintarvikkeita (lähinnä meijerituotteet) ja paperituotteita. Tavarakaupan tuonti Tadzhikistanista on ollut hyvin vaatimatonta. Tuonti koostui lähinnä kumi- ja laukku tuotteista.

Tadzhikistan hyötyy EU:n yleisestä tullietuusjärjestelmästä (GSP) ja on hakenut pidemmälle menevää GSP+ -statusta.

Sopimuksen muut vaikutukset

Sopimuksella edistetään EU:n ja Tadzhikistanin poliittista vuoropuhelua sekä talouden ja kaupan alan yhteistyötä. Samalla osoitetaan EU:n sitoutumista alueen poliittisten uudistusten tukemiseen. Lisäksi se vahvistaa EU:n asemaa merkittävänä kumppanina ja tehostaa EU:n kehitysyhteistyötä Tadzhikistanin kanssa.

5 Sopimuksen suhde Suomen lainsäädäntöön, perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Sopimus tulee valtioneuvoston alustavan arvion mukaan, tämän hetkiseen toimivaltajakoon perustuen, sisältämään yksittäisiä, jaettuun toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä. Näin ollen sopimus

olisi sekasopimus, ja se edellyttäisi jäsenvaltioiden allekirjoitusta ja kansallista hyväksyntää. Toimivallanjako unionin ja jäsenmaiden välillä ei ole kuitenkaan yksiselitteinen ja lopullinen arvio toimivallan jakaantumisesta voidaan tehdä vasta, kun myös mm. sopimustekstin viimeistely ja oikeudellinen tarkistus on saatettu päätökseen ja sopimusteksti on kokonaisuudessaan valmis ja asiaa on käsitelty EU:n toimielimissä.

Tässä vaiheessa ei voida tyhjentävästi todeta, mitä vaikutuksia sopimuksella tulee olemaan lainsäädännön alaan. Neuvotteluissa on sovittu sopimuksen olennaisiksi osiksi määriteltävistä määräyksistä. Tällaiset määräykset kuuluisivat sanktiomekanismiin yhdistettynä perustuslakivaliokunnan lausunnossa 31/2001 vp tarkoitetun sitovuutensa vuoksi lainsäädännön alaan. Samassa lausunnossa perustuslakivaliokunta on todennut myös esimerkiksi takaisinottovelvoitteen kuuluvan lainsäädännön alaan.

Suomi ei ole ottanut voimakkaasti kantaa vastaavissa keskusteluissa kumppanuussopimusten oikeudelliseen luonteeseen, vaan on suhtautunut kysymykseen unionisopimuksista ja sekasopimuksista tapauskohtaisesti ja joustavasti.

6 Ahvenanmaan asema

Valtioneuvoston arvion mukaan lopulliseen sopimukseen voi sisältyä määräyksiä, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan ja Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan Ahvenanmaan toimivaltaan. Alustavan arvion mukaan sopimuksen kaupan alan määräykset sisältävät ainoastaan unionin yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Näin ollen kaupan alan määräykset eivät sisältäisi Ahvenanmaan toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Niin kutsutut Ahvenanmaa-varaumat on huomioitu EU:n sopimusluonnoksen julkisia hankintoja koskevista määräyksistä. Palveluiden ja investointien osalta sopimus sisältää viittauksia EU:n GATS-sitoumuksiin, joissa niin kutsuttu Ahvenanmaa-varauma on huomioitu.

7 Sopimuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

Sopimusneuvotteluja on käsitelty neuvoston Itä-Euroopan ja Keski-Aasian työryhmässä (Coest) sekä kauppasaston osalta neuvoston kauppapoliittisessa komiteassa (Trade Policy Committee, TPC).

8 Sopimuksen kansallinen käsittely

Ulkoministeriö on valmistellut asiaa yhteistyössä eri ministeriöiden ja muiden viranomaistahojen kanssa. U-kirjelmää on käsitelty ulkosuhdejaostossa ja kauppapoliittisessa jaostossa kirjallisessa menettelyssä 4.-6.3.2025.

Eduskunnalle annettiin neuvotteluvaltuutuksesta tietoja 8.9.2022 päivätyllä E-kirjeellä E 105/2022 vp. Ulkoasiainvaliokunta yhtyi valtioneuvoston kantaan, ja suuri valiokunta lähetti tämän tiedoksi valtioneuvostolle.

9 Sopimuksen allekirjoittaminen, väliaikainen soveltaminen ja voimaantulo

Tässä vaiheessa allekirjoittamisen ajankohdasta ei ole vielä tietoa. Sopimukseen on kirjattu mahdollisuus sopimuksen väliaikaiseen soveltamiseen kummankin osapuolen omien sisäisten prosessien mukaisesti, mutta asiasta ei ole toistaiseksi EU:ssa keskusteltu. Voimaansaattamismääräysluonnoksen mukaan osapuolet sitoutuvat sopimukseen omien sisäisten prosessien mukaisesti ja notifioivat toisiaan näiden prosessien loppuunsaattamisesta. Sopimus tulee voimaan viimeistä notifikaatiota seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä.

10 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sopimuksella lisätään poliittista yhteistyötä ja lähennetään näkökantoja ulko- ja turvallisuuspolitiikassa sekä edistetään kansainvälistä ja alueellista vakautta. Sopimuksen tulee perustua ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistämiseksi ja suojelemiseksi sekä demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiselle.

Valtioneuvosto kannattaa vuonna 2010 tehdyn kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen, joka on tarkoitus korvata tällä uudella sopimuksella, kauppaan liittyvien määräyksien kehittämistä. Valtioneuvosto katsoo, että nämä määräykset tukevat Tadžikistanin liiketoimintaympäristön kehitystä ja parantavat EU:n ja Tadžikistanin välistä yhteistyötä kaupan alalla.

Valtioneuvosto korostaa kaikkien valtioiden kanssa tehtäviin yhteistyösopimuksiin mukaan otettavien vakiolausekkeiden merkitystä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sopimukseen sisältyy myös omien kansalaisten takaisinottovelvoite.